

ПОЛЬСЬКЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Людмила Федорчук

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут журналістики,
вул. Мельникова, 36/1, 04119, м. Київ, Україна,
e-mail: tvrkafedra@ukr.net*

Представлено короткий огляд історії польського телебачення. Проаналізовано сучасний стан телевізійного ринку Польщі з акцентом на порівнянні основних параметрів TVP та Першого Національного. Виявлено тенденції розвитку польського телебачення і порівняння їх з реаліями сучасного українського телебачення.

Ключові слова: польське телебачення, історія польського телебачення, суспільне телебачення Польщі (TVP), телевізійний ринок, цифрове наземне мовлення, НСТУ, суспільне телебачення в Україні.

У Польщі суспільне телебачення не тільки вдало конкурує з комерційними каналами, а й випереджає їх за популярністю. Тільки в 2013 році об'єднання Telewizja Polska (далі TVP) запустило ще 2 нових канали. Україна тільки на 23-му році незалежності активно почала створювати свою систему суспільного мовлення. У цьому процесі надзвичайно важливим є мудре використання досвіду інших країн. Ми вважаємо, що вивчення саме польського досвіду створення і функціонування TVP є важливим для українських реалій.

Метою нашого дослідження є обґрунтування можливості використання досвіду створення і функціонування суспільного телебачення в Польщі для створення вітчизняного суспільного мовлення.

Польське суспільне телебачення не раз було об'єктом новин та коротких оглядів на профільному сайті „Суспільне мовлення” [8]. Світовий досвід функціонування суспільного мовлення досліджує О. Гресько [2]. **Новизна** дослідження визначається тим, що в статті представлено найсвіжіші дані щодо основних характеристик польського телевізійного ринку і визначено перспективи використання досвіду TVP з огляду на існуючі проблеми створення суспільного телебачення в Україні.

Історія польського телебачення у фактах і цифрах

Автором першого проекту телевізійної системи вважається португальський винахідник Адріано де Пайва, котрий у 1878 році запропонував свій „електричний телескоп” [5, с. 9]. Поляки ж мають свого батька телебачення – Яна Щепаніка – і називають його „польським Едісоном”. Щепанік у 1897 році запатентував „телектроскоп” – апарат для відтворення зображення на відстані за допомогою електрики [14].

Нерухоме зображення на відстань у 1929 році зміг передати Штефан Манчарські. Свій винахід він назвав „спосіб телевізійної передачі зображення за допомогою дротів і радіо”. Це було механічне телебачення.

Створення телевізійної станції у Варшаві розпочалося у 1935 році і за два роки вже розпочалося експериментальне мовлення. Перша антена передавала зображення на відстань до 20 км і звук – до 30 км. Паралельно з механічним телебаченням інтенсивно винахідники працювали над електричним, що передбачає поділ на 323 рядки. Це значний поступ в якості і чіткості зображення, що приймається. Але ці дослідження були перервані з початком Другої світової війни [15].

Було відновлено роботи над створенням польського телебачення у 1947 році. Перша програма – а це був півгодинний змонтований фільм – вийшла в ефір 25 жовтня 1952 року. Її можна було побачити на 24 телевізорах „Ленінград”, розміщених у клубах. Саме ця дата вважається днем народження польського телебачення.

Регулярні програми розпочалися три місяці по тому і це було лише півгодини ефіру раз на тиждень. З листопада 1955 року – тричі, з травня 1956 – 5 разів. Щоденна трансляція телевізійних програм розпочалася 1 лютого 1961 року.

Щодо організаційних утворень, то 1958 року було створено редакцію телевізійних програм при Польському радіо, а через два роки телебачення отримало окрему структуру, підпорядковану Комітету радіо і телебачення.

На межі 1950–1960-х років утворилося вже 7 регіональних осередків Telewizja Polska з власними студіями – TVP Jyдц (1956), TVP Poznac (1957), TVP Katowice (1957), TVP Wroclaw (1958), TVP Gdacsk (1959), TVP Szczecin (1960), TVP Kракyуw (1961).

Перший повноцінний і сучасно оснащений телерадіоцентр запрацював у Варшаві у 1969 році. А через 2 роки польські телеглядачі побачили перші кольорові телепрограми.

З 1970 року мовлення вже здійснювалося за двома програмами. TVP 2 від початку спеціалізувалася на програмах культурних і розважальних.

Шостого лютого 1990 року TVP втратила монополію на телевізійне мовлення у Польщі. Перша офіційна приватна телекомпанія називалась PTV Echo і вела мовлення на Вроцлав і його околиці до 1995 року. У 1990-х роках виникло кілька потужних приватних телемовників загальнодержавного рівня.

У 1989–1992 роках TVP кардинально змінила інформаційну політику і джерела фінансування, використовуючи досвід і матеріальну базу державного телебачення [9]. У 1994 році TVP стала акціонерним товариством, утворивши мережу з тепер вже 13 ефірних і одного інтернет-телеканалу.

З 1993 року TVP разом з Польським радіо є членом Європейської телерадіомовної спілки.

У 1997 було запущено перший тематичний канал TVP – Tylko Muzyka, тепер це канал TVP Kultura. Наступними етапами розвитку суспільного телебачення в Польщі були запуски кількох тематичних каналів – TVP Sport (2006), TVP Historia (2007), TVP Info (2007), TVP Seriale (2010), TVP Rozrywka (2013), TVP Regionalna (2013), TVP ABC (2014).

З 2008 року Telewizja Polska розпочала мовлення у цифровому форматі HD якості і того ж року навіть створила окремий канал TVP HD. У 2011 році було створено перший тематичний інтернет-канал TVP Parlament. З 2012 року канали TVP1 і TVP2 можна дивитися і у HD якості.

Сучасне польське телебачення: зріз 2014 року

У Польщі телебачення залишається найпопулярнішим засобом масової інформації [12]. 95,6 % домогосподарств мають телевізори. В Україні – 97 % (або 16,5 млн домогосподарств). Якщо рахувати людей, які мають доступ до телевізора, то це 98 % усіх жителів України (або 42 мільйони) [1].

74 % користувачів телебачення у Польщі дивляться телевізор щодня. [12]. Щоденний середній перегляд ефіру становить 4 години 20 хвилин і останні роки ця цифра збільшується (у порівнянні з 2013 роком більше на 13 хв.). В Україні ця цифра – 4 години майже 48 хвилин і теж за останні кілька років постійно збільшується.

Третій факт теж підтверджує однакові тенденції польського та українського ринку електронних ЗМІ. Це зменшення популярності кабельного телебачення. Натомість зростає число користувачів цифрового наземного мовлення [12]. Від розповсюдження аналогового сигналу Польща відмовилась у липні 2013 року. Україна лише планує це зробити, хоча мала би це зробити ще у червні 2015 року. Відмінності фіксуємо лише щодо супутникового телебачення – у Польщі за останні два роки його популярність падає, натомість в Україні традиційно зростає.

Загальна ситуація на телевізійному ринку Польщі станом на кінець 2014 року така: є три головні гравці (суспільна Telewizja Polska та дві комерційні медіа-групи POLSAT і TVN) і окремі самостійні мовники.

Сьогодні Польща – одна з небагатьох країн, де суспільне телебачення не тільки вдало конкурує з комерційними каналами, а й випереджає їх за популярністю. Мовлення TVP здійснюється вже на 13 каналах телебачення. При цьому TVP1 в останні роки – незмінний лідер глядацьких переваг (13,2 %). Якщо підсумовувати рейтинги TVP1 і TVP2, то це буде 23,5 %. Другий і третій канали – за популярністю – Polsat і TVN [11].

І далі парадокс – лідер за рейтингом TVP є збитковою компанією. Натомість обидві комерційні медіа-групи прибуткові. Лідер ринку – група POLSAT (33 % надходжень від операційної діяльності всіх учасників ринку), TVP – 18 %, і TVN – 17 % [12]. Основні джерела прибутку мережі суспільних каналів TVP – реклама і абонентська плата. Саме зростання останньої в 2013 році на 12 % суттєво зменшило збитки TVP. Якщо 2012-й фінансовий рік суспільне телебачення Польщі завершило з мінусом у 234 млн злотих [11], то у 2013 році збитки становили лише 14,5 млн злотих.

В Україні ж рейтинги державного телеканалу „Перший національний”, на базі якого і створюється „Національна суспільна телерадіокомпанія України (НСТУ)”, з 2012 року катастрофічно падають [3]. А щодо фінансування, то молоде суспільне телебачення України утримує державний бюджет. При цьому рекламні надходження незначні, оскільки за рейтингом канал є аутсайдером ринку.

Нові технології поширення телевізійного контенту у Польщі

Відповідно до вимог Женевської угоди, що затверджена для України постановою Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2010 року, і набрала чинності для України 15 жовтня 2010 року, 16 червня 2015 року українські аналогові телеканали мали би припинити існування, а глядачі дивитися телеефір лише в цифровому форматі [4]. Цього не сталося і тепер навіть не називають дати пролонгації цього процесу.

Польща остаточно відмовилась від аналогового телевізійного сигналу ще у липні 2013 року. Наземний сигнал відтоді передається виключно у цифровому форматі. Але перехід на цифрове мовлення у Польщі не був швидким. Процес почався ще в 1997 році, коли кілька гравців ринку вирішили разом працювати над ефективним та поступовим впровадженням DVB-T платформи в Польщі [7]. Перше експериментальне мовлення датується 2001 роком. У 2005 році було створено перший проект Цифрової Стратегії для Польщі. Але Цифровий Закон було затверджено тільки у 2011 році.

За останні три роки число користувачів цифрового наземного мовлення зростає – 2011 р. – 31 %, 2014 – 33 %. Виключно пакетом безплатного мовлення у 2013 році користувались 9 млн споживачів.

Все більше поляків платять за телебачення – за останніми даними, вже 70 % домогих господарств користуються платним телебаченням. Це супутникове, кабельне, IPTV [13, с. 91], PPV [13, с. 132], Streaming відео [13, с. 175] і мобільне телебачення [13, с. 107]. Лідером за популярністю є супутникове і кабельне телебачення, усі інші види платних телевізійних послуг посідають незначну долю ринку.

Прогнозуючи розвиток ринку, найбільш перспективним дослідники в Польщі визнають платне телебачення. Ні мобільний інтернет, ні додаткові послуги мобільного зв'язку не принесуть в майбутньому стільки доходів, як послуги платного телебачення.

Ще цікава цифра – половина господарств оновили свої телевізори за останні три роки. Очевидно, що нові плазмові і LCD [13, с. 98] пристрої дають доступ до кількох платформ одночасно, а користувач стає активним творцем своєї власної телевізійної (ширше – інформаційної) програми дня.

Дослідження соціологічної фірми Nielsen у серпні 2013 року показують, що лише 53 % користувачів у Польщі не займаються додатковою діяльністю під час перегляду телепрограм. Більшість з решти 47 % одночасно з переглядом телевізора користуються іншими пристроями – комп'ютером, ноутбуком, смартфоном. І нерідко користування ними напряму пов'язане з контентом, який в цей час дивиться користувач на екрані телевізора. Це явище називається multitasking і останнім часом набуває поширення у світі.

Як зазначають польські фахівці медіа [11], сьогодні все більш поширеним є вечірній перегляд не телевізійних програм, а відео за вибором – чи то буде записане попередньо відео (PVR) [13, с. 135], чи відео по запиті (VoD) [13, с. 200]. У такий спосіб глядачі дивляться фільм, серіал чи програму в час, зручний для себе – різниця з ефірним часом може складати не години і дні, а навіть місяці. Виняток для молодих глядачів становить прямиий ефір значних спортивних змагань, або головної суспільно-політичної події.

Люди старшого віку теж поступово долучаються до широких можливостей сучасної техніки. Опитування влітку 2013 року показали, що вже 41 % поляків у віці 65–69 років переглядають попередньо записане відео.

Як лідер глядацької уваги, Польське суспільне телебачення активно просуває свій контент і в мережі інтернет. Це портал **tvp.pl**, що є навігатором та точкою доступу до тематичних та організаційних сайтів мовника (сайт про події в країні та світі, про спорт, сайти основних та регіональних каналів TVP). Портал відвідують в середньому більше 3 млн користувачів щомісяця.

Також у структурі tvp.pl є сервіс **vod.tvp.pl** – згадане вже нами „відео на вимогу”, найбільша online база художніх та документальних фільмів, серіалів чи трансляції інших програм Польського суспільного телебачення.

Влітку 2011 року польське телебачення запустило інтернет-телеканал про роботу органів влади **tvparlament.pl**, де можна дивитися прямі трансляції з засідань сейму та сенату, засідань урядових комітетів, прес-конференції, програми про роботу урядових інституцій Польщі та ЄС.

З іншого боку, глядачі всіх каналів і окремих інформаційних телепрограм захоплюються до співпраці через профілі в соціальних мережах.

TVP не лише освоює нові технології, але й покращує якість сигналу. Найпопулярніші канали TVP1 та TVP2 тепер можна дивитися у HD-форматі [6].

Отже, дослідження основних історичних етапів становлення польського телебачення, опис існуючої ситуації на телевізійному ринку Польщі та виявлення тенденцій розвитку дає підстави стверджувати таке:

1. Історично телебачення Польщі та України пройшли аналогічні періоди розвитку – від механічного телебачення до сучасних технологій передавання сигналу високої якості.
2. Польський телевізійний ринок за своїми кількісними параметрами співмірний з українським.
3. В освоєнні нових телевізійних технологій і способів передавання телевізійного контенту в більшості випадків Україна не поступається Польщі. З єдиною відмінністю – в Україні це роблять комерційні канали, а у Польщі всі великі гравці медіаринку, тобто насамперед TVP.

Список використаної літератури

1. Борщенко В. Сучасний український телеглядач [Електронний ресурс] / Вікторія Борщенко // Телевізійні вимірювання. – Режим доступу до ст.: <http://tvmeasurements.org/prezentatsiyi/>
2. Гресько О. В. Громадське (суспільне) мовлення: Світовий контекст телеглядач [Електронний ресурс] / Ольга Гресько // Інститут журналістики. – Режим доступу до ст.: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2127>
3. Данькова Н. Падіння Суспільного: як падали показники „UA:Першого” [Електронний ресурс] / Наталя Данькова // Суспільне мовлення. – Режим доступу до ст.: http://stv.mediasapiens.ua/kontent/Audytoria/padinnya_suspilnogo_yak_padali_pokazniki_ua_pershogo_i_yak_ikh_znovu_virivnyati/
4. Затверджена Концепція закону про перехід України на цифрове телебачення [Електронний ресурс] // Національна рада з питань телебачення і радіомовлення. – Режим доступу: <http://www.nrada.gov.ua/ua/publikaciivzmi/21171.html>
5. Мащенко І. Г. Телебачення України : монографія / Іван Мащенко. – Т.1 : Телебачення de facto. – К. : Тетра, 1998. – 512 с.
6. Польська телекомпанія TVP розпочне мовлення в HD-форматі, 22.05.2012 [Електронний ресурс] // Суспільне мовлення. – Режим доступу: <http://stv.mediasapiens.ua/material/6513>
7. Польський досвід переходу на цифрове мовлення на VI Цифровому форумі [Електронний ресурс] // Телекритика. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/pres-reliz/2012-08-23/74396>
8. Суспільне мовлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stv.mediasapiens.ua/>

9. Як улаштоване суспільне телебачення Польщі [Електронний ресурс] // Суспільне мовлення. – Режим доступу до ст.: http://stv.mediasapiens.ua/dosvid/movnyku_svitu/yak_ulashtovane_suspile_telebachennya_polschi/
10. Informacja o podstawowych problemach radiofonii I telewizji w 2012 roku [Źródło elektroniczne] / KRRiT – Режим доступу: http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/sprawozdania/spr2013/informacja_krrit_2013.pdf
11. Informacja 2013 [Źródło elektroniczne] / KRRiT. – Режим доступу: http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/sprawozdania/informacja.pdf
12. Informacja 2014 [Źródło elektroniczne] / KRRiT. – Режим доступу: http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/konferencje/sprawozdania/informacja-www.pdf
13. Nielsen Audience Measurement Glossary : słownik. – 2011. – 231 s.
14. Smoleńska L., Mieczysław Sroka. Wielcy znani i nieznanzi „Polski Edison – Jan Szczepanik (1872–1926)”. – Warszawa : Wydawnictwo radia i telewizji, 1988. – S. 222–232.
15. Telewizja Polska [Źródło elektroniczne] // Wikipedia. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Telewizja_Polska#cite_ref-6

Стаття надійшла до редколегії 10.09.15

Прийнята до друку 05.10.15

POLISH TELEVISION: YESTERDAY, TODAY, TOMORROW

Luidmyla Fedorchuk

*Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Journalism,
Melnikova Str., 36/1, 04119, Kyiv, Ukraine,
e-mail: tvrkafedra@ukr.net*

Polish experience of creation and successful operation of public television is relevant and extremely important for modern Ukrainian realities. We can affirm this observing the results of a detailed comparative study of the history of Polish and Ukrainian television, as well as an analysis of the current state of both television markets.

Ukraine for 23 years is an independent state. But only now Ukraine began to create its own system of public broadcasting.

The purpose of this research is to study the possibility of using the experience of creation and functioning of public television in Poland to create a national public broadcasting.

This article presents a brief overview of the history of Polish television. The current state of the Polish television market is analyzed by the author with a focus on comparing the basic parameters of TVP and the First National. In the research revealed trends of Polish Television and compared them with the realities of modern Ukrainian television.

The main thesis of the article are:

1. TV of Poland and of Ukraine have been similar periods of history - from mechanical to HD quality.
2. Polish television market in its quantitative parameters comparable with the Ukrainian.
3. In most cases Ukraine does not yield to Poland in the development of new television technologies and methods of transmission of TV content. There is a significant difference - in Ukraine it's result of activity of commercial channels, but in Poland – of all market participants. And a leader in Poland is TVP.

That is why studying of Polish television experience is important for Ukrainian journalism.

Key words: Polish television, history of Polish television, public TV of Poland (TVP), TV market, digital terrestrial broadcasting, NSTU, public TV in Ukraine.